

Foto: © UNICEF/CEECIS2013P-0421/Pirozzi

Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą

Duomenų rinkimas ir sklaida:
ataskaita-rekomendacija

Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą

Duomenų rinkimas ir sklaida: ataskaita-rekomendacija

Anna Lawson

Lydso universiteto Negalios studijų centro (angl. Centre for Disability Studies, University of Leeds) teisės profesorė; autorė nuoširdžiai dėkoja projekto komandai ir kolegai dr. Gauthierui de Beco'ui už naudingas pastabas ir įžvalgas. Vertimas iš anglų kalbos: Auksė Kuokštienė

2015

su finansine parama iš Europos Sąjungos
Pagrindinių teisių ir pilietybės programos

2015 metų sausis

ISBN 978-615-80205-3-4

Copyright statement:

© University of Leeds and the Mental Disability Advocacy Center (MDAC), 2015. All rights reserved.

Šis leidinys išleistas su Europos Sąjungos Pagrindinių teisių ir pilietybės programos finansine parama. Leidinio turinys nebūtinai atspindi oficialią Europos Sąjungos nuomonę, už turinį atsakinga organizacija „Psichikos negalios atstovavimo centras“ (Mental Disability Advocacy Centre, Vengrija).

Turinys

Ataskaitos santrauka.....	4
1. Įvadas	5
2. Duomenų rinkimas ir sklaida siekiant užtikrinti pažangos stebėseną įgyvendinant vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisę į teisingą teismą.....	6
2.1 Įvadas	6
2.2 Duomenų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia dalyvavimą teisingumo sistemoje rinkimo standartai	6
2.3 Informacijos, kuri turi būti renkama, nustatymas: rodiklių vaidmuo	9
2.3.1 JTO Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro rekomendacijos dėl rodiklių sistemos nustatymo	9
2.3.2 Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą vadovaujantis dabartine rodiklių sistema	9
2.4 Sklaida.....	11
2.5 Rekomendacijos.....	11
3. Su negalia susijusios informacijos rinkimas apie atskirus vaikus su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia	12
3.1 Įvadas	12
3.2 Detalios informacijos apie sutrikimo tipą fiksavimas	12
3.3 Detalios informacijos apie tinkamų sąlygų sudarymą ir specialiosios pagalbos suteikimą fiksavimas.....	14
3.4 Rekomendacijos.....	16
4. Nepriklausomų tyrimų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisės į teisingą teismą skatinimas ir vykdymas.....	17
4.1 Nepriklausomų tyrimų svarba.....	17
4.2 Nepriklausomų tyrimų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia patirtį teisingumo sistemoje skatinimas.....	18
4.3 Rekomendacijos.....	19
5. Išvados.....	20
Priedas. Apibendrintos rekomendacijos	21

Ataskaitos santrauka

Ši ataskaita buvo parengta kaip Europos Sąjungos (ES) finansuoto projekto, kuriame dalyvavo 10 šalių, sudėtinė dalis; projektą koordinavo Psichikos negalios atstovavimo centras (angl. *Mental disability advocacy center*, MDAC). Poreikis rengti ataskaitą buvo susijęs su informacijos apie vaikus su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia, įtrauktus į teisenos procesą, stoka. Neturint minėtos informacijos šių vaikų teisės į teisingą teismą suvaržymų pobūdis ir mastas lieka neatskleisti. Ataskaitoje nagrinėjama rodiklių, padedančių palengvinti vaikų ir suaugusiųjų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia žmogaus teisių įgyvendinimo pažangos stebėseną, sistemų visuma. Nepaisant įspūdingų iniciatyvų parinkti rodiklius tokiu būdu, kad jie atspindėtų visas daugialypes problemas, su kuriomis gali susidurti vaikai, kai dėl susikertančių aspektų

patiriama dvejopa diskriminacija, labai mažai tėra statistinių ar kito pobūdžio duomenų apie jas, o dar mažiau apie vaikus, turinčius įvairaus tipo psichikos sveikatos sutrikimų ar negalią. Informacinių sistemų, suteikiančių galimybę pateikti detalizuotus duomenis pagal atskirą negalios tipą, kūrimas kelia nemažai iššūkių, kurie taip pat aptariami ataskaitoje. Be to, joje nagrinėjama, kaip Europos Komisija ir kitos finansavimo pajėgumus turinčios valstybinės institucijos galėtų paremti nepriklausomų tyrėjų pastangas surinkti daugiau informacijos apie vaikus su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisę pasinaudoti teisingumo sistema. Ataskaitoje pateikiama 15 rekomendacijų.

1. Įvadas

Ataskaita parengta kaip Europos Komisijos Teisingumo generalinio direktorato finansuojamo projekto „Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą“ sudėtinė dalis. Terminas „vaikai“ šioje ataskaitoje apibūdina vaikus iki 18 metų.¹ Terminas „psichikos sveikatos sutrikimai ar negalia“ – asmenis, turinčius, psichikos sveikatos sutrikimų, intelekto, raidos, kognityvinę ir (arba) psichosocialinę negalią (arba gaunančius pagalbą kaip turintieji šią negalią). Toliau pateiktame ataskaitos tekste laikomasi Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijoje (JTNTK) pateiktu termino „asmenys su negalia“ interpretavimu. Vadovaujantis šiuo aiškinimu, terminas „asmenys su negalia“ apima ir asmenis, turinčius ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie sąveikaudami su įvairiomis kliūtimis gali trukdyti šiems asmenims visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis.²

1-oji projekto darbo kryptis (angl. *Workstream 1*) susijusi su duomenų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisės į teisingą teismą rinkimu ir sklaida. Šioje projekto dalyje aptariama rūpestį kelianti padėtis, nerimas dėl kurios išreikštas ir 2011 metų Europos Komisijos darbotvarkėje dėl vaiko teisių³. Visų pirma, tai patikimų duomenų apie teisminiuose procesuose dalyvaujančių vaikų padėtį stoka. Antra, sprendžiant šią problemą iškyla dar vienas iššūkis – neatidėliotina būtinybė užtikrinti, kad vaikai su psichikos sveikatos sutrikimais ar kita negalia netaptų nematomais. Šioje projekto dalyje pateikiamos dvi ataskaitos; abi jos remiasi Jungtinių Tautų (JT), Europos Tarybos (ET) ir Europos Sąjungos (ES) standartais, kuriais siekiama parengti pagrįstą vertinimo sistemą.

Vienoje iš *Workstream 1*-oje dalyje pateiktų ataskaitų (ataskaita apie „Duomenų sintezę“, angl. „*Data Synthesis Report*“) nagrinėjamos atitinkamos tyrimo, atlikto 10-yje projekte dalyvavusių šalių, išvados.⁴ Šioje dalyje stengiamasi nustatyti minėtų duomenų apimtį konkrečioje šalyje ir jų prieinamumą bei pasiekiamumą tyrėjams. Joje nagrinėjamos ir problemos, su kuriomis susiduria tyrėjai, kai renka naujus duomenis pasitelkę

įvairius empirinius tyrimo metodus, ir pasiekti laimėjimai. „Duomenų sintezės“ ataskaita baigiama teiginiu, kad visose aptariamose šalyse aptikta rimtų duomenų spragų, dėl kurių sudėtinga arba iš viso neįmanoma nustatyti, kaip vaikai su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia gali (negali) pasinaudoti savo teise į teisingą teismą įvairiose Europos šalyse. Dėl šios problemos sudėtinga įvertinti, kokio masto pažanga pasiekta stiprinant šių vaikų teisę į teisingą teismą.

Antroji *Workstream 1* ataskaita pavadinta „Rekomendacijomis duomenims“ (angl. „*Data Guidance Report*“). Pagrindinis šios ataskaitos tikslas – teikti pasiūlymus ir rekomendacijas Europos ir nacionalinėms institucijoms minėtoms aktualioms problemoms spręsti. Be to, ataskaitoje stengiamasi pateikti žmogaus teisėmis pagrįstą kritiką šiuo klausimu, kad būtų paskatintos diskusijos apie duomenų rinkimą ir problema nagrinėjama platesniame vaikų su negalia teisių įgyvendinimo ir stebėsenos kontekste.

Greta įvado ir išvadų, šią ataskaitą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmoje dalyje (2-as skyrius) nagrinėjami standartai ir iniciatyvos, susiję su didelio masto anoniminių duomenų rinkimu ir sklaidos mechanizmų sukūrimu. Tokio pobūdžio duomenų tikslas – užtikrinti vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisės į teisingą teismą stebėseną teisingumo sistemos organizacijose. Antroje dalyje (3-ias skyrius) aptariami informacijos apie amžių ir negalią rinkimo klausimai. Tokio pobūdžio informaciją teisingumo sistemoje dalyvaujančios organizacijos turėtų surinkti apie kiekvieną vaiką; tik taip bus sustiprinta 2-ame skyriuje aprašyta žmogaus teisių stebėseną. Galiausiai 4-ame skyriuje bus aptariamas nepriklausomų tyrėjų atliekamas duomenų rinkimas ir nagrinėjama, kaip tokias pastangas galėtų sustiprinti ir palengvinti vyriausybės institucijos.

Į visas tris pagrindines šios ataskaitos dalis įtraukti svarbių JT, ET ir ES teisės aktų aptarimai ir atitinkamos rekomendacijos. Šios rekomendacijos apibendrintos ir išsamiai pateiktos ataskaitos pabaigoje.

1 Šis aiškinimas atitinka JT Vaiko teisių konvencijos 1 straipsnyje pateiktą termino apibrėžimą.

2 JT Neįgaliųjų teisių konvencija (JTNTK), 1 straipsnis.

3 Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Vadovų tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: Vaiko teisės sritys ES darbotvarkė; 2011 m. vasario 15 d., Baigiamasis Komunikatas (2011) 60.

4 Anna Lawson and Rebecca Parry, *Access to Justice for Children with Mental Disabilities. Data Collection and Dissemination: Synthesis of Findings*. [Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą, Duomenų rinkimas ir sklaida: išvadų sintezė] (Leeds – Budapest: University of Leeds – MDAC, 2015). Forthcoming Anna Lawson ir Rebecca Parry.

2. Duomenų rinkimas ir sklaida siekiant užtikrinti pažangos stebėseną įgyvendinant vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisę į teisingą teismą

2.1 Įvadas

Lemiamas vaidmuo įgyvendinant vyriausybės priimtus įsipareigojimus laikytis žmogaus teisių ir kovos su diskriminacija teisės aktų nuostatų tenka veiksmingoms stebėsenos sistemoms, kurių tikslas – įvertinti pokyčių, vykstančių šioje srityje, apimtį. Pasitelkus tokias stebėsenos sistemas surinkta informacija atskleidžia nelygybę arba nepalankių vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia padėtį ir šios situacijos mastą. Jau vien tik didesnis problemos matomumas savaime gali būti laikomas galingu svertu inicijuojant reformas ir priimant sprendimus skirti tinkamus išteklius. Renkant duomenis apie asmenis, kurie apibūdinami kaip atsidūrę ypač nepalankioje padėtyje, kyla papildomų sunkumų. Vis dėlto tokie duomenys yra esminiai kiekvienai stebėsenos sistemai, kurios tikslas – nustatyti ir išskirti konkrečias šių asmenų patiriamas marginalizacijos problemas.

Šiame skyriuje visų pirma nagrinėjami svarbūs standartai, nustatantys duomenų, užtikrinančių vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisę į teisingą teismą, stebėseną ir rinkimą. Paskui pateikiamos rekomendacijos, kurių tikslas – parengti rodiklius šios stebėsenos palengvinimui ir nustatyti, kaip vadovaujantis dabartinėmis Europos rodiklių sistemomis atsižvelgiama į vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia dalyvavimo teisiniame procese patirtį. Galiausiai prieš pateikiant siūlomas rekomendacijas glaustai aptariamas svarbių duomenų sklaidos klausimas.

2.2 Duomenų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia dalyvavimą teisingumo sistemoje rinkimo standartai

Reikalavimai, nustatantys vaikų su negalia dalyvavimą teisingumo sistemoje, aprašyti ir JTNTK, ir JT Vaiko teisių konvencijoje (JTVTK). Šias konvencijas ratifikavusios šalys įsipareigoja reguliariai pateikti atitinkamoms abiejų Konvencijų stebėsenos institucijoms (JT Žmonių su negalia teisių komitetui ir JT Vaiko teisių komitetui) išsamią priemonių, kurių buvo imtasi valstybės įsipareigojimams pagal šias konvencijas įgyvendinti, ataskaitą ir pasiektos pažangos ataskaitą.⁵ Rekomendacijos dėl tokių ataskaitų formų ir jose pateikiamų duomenų pobūdžio

pateiktos aukščiau nurodytų JT komitetų paskelbtose „ataskaitų teikimo gairėse“. Šioje ataskaitoje yra keletas nuorodų į jas. JTNTK išsiskiria novatoriškumu pripažįstant istorinį negalios nematomumą žmogaus teisių stebėsenos vykdymo procese. Be to, Konvencijoje pabrėžiamas naujas įpareigojimas – prievolė rinkti ir platinti duomenis apie vaikų ir suaugusiųjų su negalia žmogaus teises (ši prievolė nustatoma atskirai nuo valstybės narės, Konvencijos šalies, prievolės teikti ataskaitas, nors iš dalies su ja ir sutampa).

5 JTNTK, 3.5 straipsnis ir JTVTK, 4.4 straipsnis.

Konvencijos 31-ame straipsnyje Valstybėms narėms keliamas reikalavimas „rinkti atitinkamą informaciją, įskaitant statistinius ir tyrimų duomenis“⁶, kad jos galėtų parengti ir įgyvendinti tinkamą įrodymais pagrįstą politikos strategiją ir „įvertinti, kaip valstybės, šios Konvencijos Šalys, vykdo pagal šią Konvenciją priimtus įsipareigojimus [...], taip pat, kad būtų nustatytos kliūtys, su kuriomis neįgalieji susiduria įgyvendindami savo teises.“⁷ Ši nuostata įtvirtinama pabrėžiant, kad tokia informacija turi būti „tinkamai išskaidyta“. Be to, duomenų „rinkimo ir saugojimo procesas turi atitikti teisiškai nustatytas garantijas, įskaitant teisės aktus dėl duomenų apsaugos ir tarptautiniu mastu pripažintas normas, skirtas apsaugoti žmogaus teises ir pagrindines laisves bei etikos principus renkant ir panaudojant statistiką.“⁸

JT Vaiko teisių komitetas pateikė nemažai Bendrųjų komentarų, kuriuose pabrėžiama duomenų rinkimo svarba.⁹ Nepilnamečių justicijos sistemos kontekstui skirtame Bendrajame komentare Nr. 10 Vaiko teisių komitetas išsakė šias mintis:

„Komitetui kelia didelį nerimą, kad, inter alia, trūksta netgi pagrindinių ir detalių duomenų apie vaikų įvykdytų nusikaltimų skaičių ir pobūdį; ikiteisminio sulaikymo priemonės taikymą ir vidutinę jo trukmę; vaikų, kuriems buvo taikytos kitos, neteisminio proceso, priemonės (tokios kaip baudžiamosios bylos nutraukimas iki teismo posėdžio) skaičių; nuteistų vaikų skaičių ir jiems taikomų sankcijų pobūdį. Komitetas skatina valstybes nares sistemingai rinkti detalius duomenis, kurie svarbūs kaupiant informaciją apie nepilnamečių justicijos sistemos administravimą ir būtini rengiant, įgyvendinant ir vertinant politikas ir programas, skirtas nepilnamečių nusikalstamumo prevencijai ir veiksmingesniam atsakui į šią problemą, visokeriopa laikantis JT VTK principų ir nuostatų.“¹⁰

Nesenai priimtoje JT Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje Valstybės narės taip pat raginamos stiprinti pastangas renkant duomenis apie vaikų dalyvavimą justicijos sistemoje.¹¹ Rezoliucijoje teigiama, jog tokios pastangos būtinos siekiant:

„Plėtoti ir stiprinti duomenų rinkimą, analizę ir sklaidą nacionalinės statistikos tikslams aiškinantis padėti vaikų teisės į teisingą teismą srityje ir, kiek įmanoma, naudoti detalius duomenis pagal atitinkamus veiksnus, kurie gali atskleisti skirtumus ir kitus statistinius rodiklius subnacionaliniu, nacionaliniu, subregioniniu, regioniniu ir tarptautiniu lygiais. Tokiu būdu būtų rengiamos ir vertinamos socialinės ir kito pobūdžio politikos ir programos, užtikrinant, kad ekonominiai ir socialiniai išteklių būtų naudojami veiksmingai ir efektyviai, visiškai įgyvendinant vaiko teises.“¹²

Taip pat stengiantis:

„Įtraukti detalią ir tikslią informaciją apie vaikų teisę į teisingą teismą, įskaitant ir informaciją apie pasiektą pažangą, iššūkius, su kuriais buvo susidurta, statistiką ir palyginamus duomenis į periodines ataskaitas ir informaciją, pateikiamą visuotiniam periodinio vertinimo mechanizmui bei kitiems Jungtinių Tautų stebėsenos mechanizams.“¹³

Deramas dėmesys duomenų rinkimui skiriamas ir atitinkamuose ET dokumentuose. Vaiko interesus atitinkančio teisingumo gairės¹⁴ ragina ET valstybes nares „išlaikyti arba sukurti tinkamą sistemą, įskaitant vieną ar daugiau nepriklausomų mechanizmų, siekiant skatinti šių gairių įgyvendinimą ir užtikrinti minėto proceso stebėseną“¹⁵ ir „skatinti mokslinius tyrimus visais vaiko interesus atitinkančio teisingumo aspektais.“¹⁶ ET Veiksmų negalios srityje plano 2006–2015 metų laikotarpiui Veiksmų kryptis Nr. 14 skirta tyrimams ir plėtrai atskaitos tašku laikant teiginį, kad:

„Duomenų apie žmones su negalia stoka yra suprantama kaip kliūtis politikos kūrimui ir nacionaliniu, ir tarptautiniu lygmenimis. Būtina skatinti ir spartinti išsamius, įvairius ir specializuotus tyrimus visais aktualiais klausimais, susijusiais su negalia, ir juos koordinuoti visais lygmenimis siekiant padėti efektyviai įgyvendinti šiame Veiksmų plane numatytus tikslus.“¹⁷

6 JTNTK 31(1) straipsnis.

7 JTNTK 31(2) straipsnis.

8 JTNTK 31(1) straipsnis.

9 See, for example, *General measures of implementation of Convention on the Rights of the Child*, 27 November 2003, VTK/C/GC/2003/5 Žr., pvz., [Vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr. 5: Vaiko teisių konvencijos bendrųjų priemonių įgyvendinimas] – ypač 9 pastraipa.

10 Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 10: Children’s rights in juvenile justice [Vaiko teisių komitetas, Bendrasis komentaras Nr. 10: Vaikų teisės nepilnamečių justicijoje], 25 April 2007, CRC/C/GC/10, 98 par.

11 United Nations, General Assembly, Human Rights Council, resolution No. 25/6: Rights of the child: access to justice for children, 25 March 2014, UNA/HRC/25/L.10 [Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos Žmogaus teisių tarybos rezoliucija Nr. 25/6: Vaiko teisės: Vaiko teisė į teisingą teismą], 2014 m. kovo 25 d., UNA/HRC/25/L.10.

12 Ibid, 17 par..

13 Ibid, 19 par.

14 Europos Tarybos Ministrų komiteto Vaiko interesus atitinkančio teisingumo gairės, prieiga internete:http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/publicationsavailable_en.asp (žiūrėta paskutinį kartą: 2014 m. gruodžio 15 d.)

15 Ibid, VI(c) ir (d).

16 Ibid, V(a).

17 Ministrų komiteto Rekomendacija Rek(2006)5 Valstybėms narėms dėl Europos Tarybos veiksmų plano skatinti teises ir visapusišką neįgaliųjų dalyvavimą visuomenėje: gerinti žmonių su negalia gyvenimo kokybę Europoje 2006–2015 m., http://www.coe.int/t/e/social_cohesion/socsp/Rec_2006_5%20Disability%20Action%20Plan.pdf (paskutinį kartą žiūrėta 2014 m. gruodžio 15 d.), 3.14.1. dalis.

Antrasis šios veiksmų krypties tikslas, apimantis dvylika konkrečių veiksmų, apibrėžtas kaip siekis: „harmonizuoti statistinių duomenų rinkimo metodologiją ir metodus nacionaliniu ir tarptautiniu mastais, kad būtų gaunama pagrįsta ir palyginama tyrimų informacija.“¹⁸

ES Aukų teisių direktyva¹⁹ nustato Valstybėms narėms pareigą kas trejus metus „perduoti Komisijai turimus duomenis, parodančius, kaip aukos naudojosi šioje direktyvoje nustatytais teisėmis“.²⁰ Plačiau ši pareiga aprašoma ir Direktyvos 64 konstatuojamojo dalyje, ir vėliau išleistose Komisijos rekomendacijose. 64 konstatuojamojo dalyje teigiama, kad:

„Valstybės narės turėtų pateikti Komisijai atitinkamus statistikos duomenis, susijusius su nusikaltimų aukoms skirtu nacionalinių procedūrų taikymu, įskaitant bent nusikaltimų, apie kuriuos pranešta, skaičių ir rūšį, taip pat (priklausomai nuo to, kiek tokių duomenų žinoma ir turima) aukų skaičių, amžių ir lytį. Susijusius statistinius duomenis gali sudaryti teisminių institucijų ir teisėsaugos įstaigų užregistruoti duomenys, taip pat, kiek įmanoma, administraciniai duomenys, kuriuos yra surinkusios sveikatos priežiūros ir socialinės paramos tarnybos, paramos aukoms viešosios įstaigos ir nevyriausybinės organizacijos ar atkuriamojo teisingumo paslaugų tarnybos ir kitos su nusikaltimų aukomis dirbančios organizacijos“.

Panašaus požiūrio laikomasi Pasiūlyme dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl procesinių garantijų baudžiamosiose bylose įtariamiems ar kaltinamiems vaikams.²¹ Ir šiuo atveju Valstybės narės įpareigojamos kas treji metai perduoti Komisijai turimus duomenis, kurie padėtų stebėti, kokiu mastu vaikai naudojasi dokumente nustatytais teisėmis. 20(2) straipsnyje teigiama, kad:

„Tokie duomenys visų pirma susiję su vaikų, kuriems skirtas advokatas, individualių vertinimų, apklausų garso ir vaizdo įrašų ir vaikų, kuriems apribota laisvė, skaičiumi“.

Tai, kad ir priimtuose, ir siūlomuose ES teisės aktuose dėl baudžiamojo teisingumo nustatyti reikalavimai duomenų rinkimui – labai sveikintina iniciatyva. Ne mažiau svarbus ir reikalavimas įtraukti konkrečius duomenis apie vaikų padėtį. Vis dėlto tenka apgailestauti, kad nei 64 konstatuojamojo direktyvos dalyje, nei vėlesnėse Komisijos rekomendacijose dėl Aukų teisių direktyvos nieko nepasakyta apie negalią (kartu su amžiumi, lytimi ir etnine kilme).²² Būna tikėtis, kad vėliau ir šiai, ir kitoms teisingumo sritį reglamentuojančioms direktyvoms bus paskelbtos rekomendacijos, kuriose bus išsakytas reikalavimas įtraukti negalią į kas trejus metus Komisijai pateikiamas ataskaitas. Toks požiūris būtų visiškai suderintas su Europos Komisijos strategija dėl negalios 2010–2020 metams,²³ kuria siekiama remti pastangas įgyvendinti JTNT, įskaitant tikslą:

*„Akivaizdžiai pagerinti stebėseną ir vertinimą sukuriant sąlygas kokybės gerinimui ir duomenų palyginamumui; plėtojant atitinkamus rodiklius ir galbūt bendruosius tikslus; renkant patikimus duomenis ir statistiką“.*²⁴

18 Ibid, Part 3.14.2(ii).

19 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012 / 29 / ES (2012 m. spalio 25 d.), kuria nustatomi būtinausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220 / TVR, OL L 315/57.

20 Ibid, 28 straipsnis.

21 Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl procesinių garantijų vaikų, įtariamųjų ar kaltinamųjų baudžiamuosiuose procesuose, 2013 m. lapkričio 27 d., KOM (2013) 822 galutinis.

22 Europos Komisijos Teisingumo GD rekomendacinis dokumentas, susijęs su Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2012/29/ES (2012 m. spalio 25 d.), kuria nustatomi būtinausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria keičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR, perkėlimu į nacionalinę teisę ir įgyvendinimu.

23 Europos Komisijos *Europos negalios strategija 2010–2020 metams*: Tolesnis siekis kurti Europą be kliūčių, COM (2010) 0636 galutinis.

24 Ibid.

2.3 Informacijos, kuri turi būti renkama, nustatymas: rodiklių vaidmuo

2.3.1 JTO Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro rekomendacijos dėl rodiklių sistemos nustatymo

Pastaraisiais metais vis labiau domimasi teisėmis pagrįstų vertinimo rodiklių, kurie skatintų, lengvintų ir sistemintų atitinkamų duomenų rinkimą, rengimu.²⁵ JT konvencijos įgyvendinimo stebėseną atliekančių institucinių organų prašymu Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuras (VŽTKB) dėjo daug pastangų šiai užduočiai atlikti. Buvo parengta triguba rodiklių sistema, kurios veiksmingumas jau pasitvirtino.²⁶ Ši sistema pagrįsta struktūros, proceso ir rezultato rodiklių rengimu ir vertinimu.

VŽTKB teigimu, norint išmatuoti visus pagrindinius tam tikros žmogaus teisės požymius, turi būti matuojami visi šie trijų rūšių rodikliai. Minėti požymiai visų pirma turėtų būti nustatyti atidžiai nagrinėjant sutarties nuostatas ir jų vykdymą prižiūrinčių organizacijų rekomendacijas.²⁷ Struktūros rodikliai susiję su „teisinių instrumentų ratifikavimu ir patvirtinimu“.²⁸ Proceso rodikliai apibūdina Valstybės pastangas įgyvendinti prisiimtus įsipareigojimus žmogaus teisių srityje (pvz., vertinant skirtų lėšų sumą arba personalo, kuriam pavestas nepilnamečių justicijos sistemos įgyvendinimas, skaičių).²⁹ Rezultato rodikliai „parodo pasiekimus [...], atspindinčius žmogaus teisių įgyvendinimo padėtį tam tikrame kontekste“.³⁰

Norint išvengti nesklaidumo, vertėtų pasiaiškinti į *Workstream 2* ataskaitoje „Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą. Tarptautiniai standartai ir išvados dešimtyje ES valstybių narių“ (šis tyrimas dar rengiamas publikacijai) vartojamų „rodiklių“ sąvokas. Akivaizdu, kad tai, kas šioje *Workstream 2* ataskaitoje vadinama „rodikliais“, atitinka anksčiau aprašytus „žmogaus teisių požymius“. Taigi, šie rodikliai galėtų tapti žmogaus teisių stebėsenos sistemos pagrindu vertinant vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisę į teisingą teismą, tačiau kiekvienam iš jų būtina parengti aiškius struktūros, proceso ir rezultato rodiklius. Vis dėlto šiame tyrime nerekomenduojama rengti konkrečių specialiai vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisei į teisingą teismą skirtą rodiklių sistemą. Vietoje to, kaip bus paaiškinta vėliau, atliekant teisės į teisingą teismą stebėseną

tyrimo autoriai siūlo integruoti rodiklius, susijusius su įvairaus tipo sutrikimus turinčiais ir skirtingos būklės vaikais (įskaitant psichikos sveikatos sutrikimus ir psichosocialinę ar proto negalią), į platesnes pagrindines sistemas. Be to, jie rekomenduoja įtraukti minėtą teisę į sistemas, kurios skirtos žmonių su negalia teisių stebėsenai; regis, šie pokyčiai jau palietė sistemas, skirtas vaiko teisių stebėsenai.

2.3.2 Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą vadovaujantis dabartine rodiklių sistema

Šiuo metu Europos lygmeniu rengiama nemažai rodiklių sistemų, susijusių su vaiko teisėmis, žmonių su negalia teisėmis ir teise į teisingą teismą. Šioje ataskaitoje bus aptarti trys pagrindiniai Europos pavyzdžiai, ypatingą dėmesį skiriant tam, kaip minėtos rodiklių sistemos remia vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisės į teisingą teismą stebėseną.

Pirmoji ataskaitoje aptariama rodiklių sistema yra Europos Komisijos internetinė negalios priemonė DOTCOM (angl. *Disability Online Tool of the Commission*).³¹ Šią Europos Komisijos finansuojamą internetinę duomenų bazę sukūrė su neįgaliaisiais dirbančių specialistų Europos akademinis tinklas (angl. *ANED*).³² Priemonės tikslas – vykdyti pažangos įgyvendinant žmonių su negalia teises Europoje stebėseną.

Šiuo metu DOTCOM duomenų bazėje galima rasti informaciją apie teisės aktus ir politikos strategijų 43 skirtingais klausimais, pasirinktais pagal jų svarbą atsižvelgiant į Europos strategiją dėl negalios 2010–2020 metams ir JTNTK konvencijų. Šie 43 klausimai sugrupuoti pagal toliau išvardytas aštuonias temas arba antraštes: A – JTNTK padėtis; B – bendroji teisinė sistema, reglamentuojanti žmonių su negalia teises; C – prieinamą reglamentuojantys teisės aktai ir standartai; D – savarankiškas gyvenimas; E – švietimas ir mokymas; F – užimtumas; G – negalios statistika ir duomenys; taip pat H – informuotumo didinimas, mokymai ir tarptautiniai veiksmai. Į kiekvieną temą

25 Žr., pvz., Todd Landman and Edzia Carvalho, *Measuring Human Rights* [Žmogaus teisių vertinimas] (London: Routledge, 2010).

26 OHCHR Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation [VŽTKB žmogaus teisių rodikliai: Vertinimo ir įgyvendinimo vadovas] (New York/Geneva: UN, 2012) HR/PUB/12/5; OHCHR, *Report on Indicators for Promoting and Monitoring the Implementation of Human Rights* [VŽTKB, Ataskaita apie rodiklius, skatinančius vykdyti ir padedančius kontroliuoti žmogaus teisių įgyvendinimą] (New York/Geneva: UN, 2008) HRI/MC/2008/3; OHCHR, *Report on Indicators for Monitoring Compliance with International Human Rights Instruments* [VŽTKB, Ataskaita apie rodiklius, padedančius kontroliuoti, kaip laikomasi tarptautinių žmogaus teisių dokumentų nuostatų] (New York/Geneva: UN, 2006) HRI/MC/2006/7.

27 Ibid, VŽTKB 2008, 6 ir 7 par.

28 Ibid, VŽTKB 2008, 18 par.

29 Ibid, VŽTKB 2008, 19 ir 20 par.

30 Ibid, VŽTKB 2008, 21 par.

31 <http://www.disability-europe.net/dotcom> (žiūrėta: 2014 m. gruodžio 15 d.).

32 <http://www.disability-europe.net/> (žiūrėta: 2014 m. gruodžio 15 d.). Be to, išsamesnę šios sistemos analizę rasite: Anna Lawson and Mark Priestley, “Potential, principle and pragmatism in concurrent multinational monitoring: disability rights in the European Union”, *International Journal of Human Rights*, 17(2013): 739–757.

įtraukiama nuo trijų iki devynių punktų, susijusių su konkrečiais veiksmais arba pagal JTNTK nustatytais (si)pareigojimais. Kiekvienam klausimui pateikiamas faktų apibendrinimas anglų kalba su interneto nuorodomis į nacionalinius teisės aktus, oficialius šaltinius ar kitus patvirtinamuosius dokumentus. Iš viso DOTCOM duomenų bazėje aprašyta ir įrodymais pagrįsta daugiau nei 1500 skirtingų politikos priemonių. Be to, joje yra daugiau nei 3000 nuorodų į patvirtinamuosius šaltinius. Vis dėlto DOTCOM duomenų bazėje nėra informacijos, kuri padėtų pateikti duomenis pagal rezultato rodiklius.³³ Joje esantys duomenys apsiriboja struktūros ir proceso rodikliams svarbia informacija.

Nagrinėjant išvardytą DOTCOM temų sąrašą tampa akivaizdu, kad jame nėra teisės į teisingą teismą. Ši teisė neįrašyta ir į jokią papildomo punkto, detaliau apibūdinančio kiekvieną temą, antraštę. Vis dėlto kai kuriuose papildomuose punktuose galima rasti teisingumo sistemai svarbios informacijos. Pavyzdžiui, B1 punkte, pavadintame „Kovą su diskriminacija reglamentuojantys teisės aktai“, galima rasti informacijos apie tai, ar teisiųjų paslaugų teikėjai draudžia diskriminaciją negalios pagrindu. Panašiai, nors DOTCOM temose ir punktuose nėra išskirta informacija apie vaikus su negalia, duomenų šiuo klausimu juose galima rasti. Vis dėlto darytina išvada, kad paieška DOTCOM duomenų bazėje suteikia labai mažai svarbios informacijos apie vaikų su negalia teisę į teisingą teismą reglamentuojančius teisės aktus ir gaires.

Antroji šioje ataskaitoje aptariama rodiklių sistema, kurią parengė ES Pagrindinių teisių agentūra (PTA), yra susijusi su vaikų teisėmis, ypač ES kompetencijos srityse.³⁴ Šios sistemos tikslas – parengti gaires, kurios padėtų PTA ir Valstybėms narėms rinkti duomenis apie vaikų teises nacionaliniu lygmeniu. Tokiu būdu šios gairės pateikiamos kaip sistema, tačiau į jas neįtraukti jokie konkrečių šalių duomenys.

Šią rodiklių sistemą sudaro keturios pagrindinės sritys: šeimos aplinka ir alternatyvi globa; apsauga nuo išnaudojimo ir smurto; tinkamas gyvenimo lygis, švietimas, pilietiškumas; dalyvavimas mokyklos ir sporto veikloje. Kiekviena iš šių sričių suskirstyta į atitinkamus pogrupius, kurie apima nemažai rodiklių. Kai kurie pogrupiai, ypač priklausantys pirmoms dviem sritims, susiję su teise į teisingumą. Pavyzdžiui, tokius reikalavimus kaip „vaiko interesus atitinkančio teisingumo proceso užtikrinimas“ ir „teismo priimto sprendimo dėl nepilnamečio vaiko globos, teisės jį lankyti ir alimentų mokėjimo vykdymas“ vienija antraštė „Vaikai, atskirti dėl tarpvalstybinės santuokos nutraukimo ir tėvų gyvenimo atskirai“. Minėti reikalavimai patenka į pirmąją, „šeimos aplinkos ir alternatyvios globos“, sritį. Į šią sritį įtraukti ir antraštės „Dėl migracijos atskirti vaikai“

vienijami klausimai, tokie kaip „vaikų dalyvavimas imigracijos procesuose“ ir „imigracijos procesų pritaikomumas atskirtiems vaikams mažinant jų pažeidžiamumą“. Kiekvienai iš šių konkrečių antraščių pateikiami detalizuoti rodikliai, sugrupuoti vadovaujantis VŽTKB nustatyta struktūros, proceso ir rezultato tipologija. PTA siūlymu, visi šiems rodikliams įvertinti renkami duomenys turėtų būti išskaidyti pagal negalią, taip pat pagal rasę, amžių, lytį, religiją ir lytinę orientaciją.³⁵

PTA gairės dėl vaiko teisių stebėsenai taikomų rodiklių laikomos vertinga platforma, kurios pagrindu valstybės narės gali konstruoti rodiklių sistemas vaiko teisių stebėsenai vadovaudamosi ES teisės aktais. Vis dėlto kalbant apie tas sistemas, kurios sukurtos konkrečiai vaiko teisės į teisingą teismą stebėsenai, daugiau dėmesio turėtų būti skiriama atskirų klausimų (arba „teisių atributų“) stebėsenai ir rodikliams, padedantiems pasiekti šiuos rezultatus. Vertėtų atkreipti dėmesį į PTA iniciatyvą – duomenų išskyrimo negalios pagrindu svarbą. Kaip bus aptarta šios ataskaitos 3-iaje skyriuje, duomenys dar nėra detalizuoti tiek, kad atitiktų JTNTK reikalavimus. Be to, mūsų atliktas tyrimas parodė, kad šią PTA parengtą gairių pagrindu dar nesukurtos išsamios rodiklių sistemos, kurias būtų galima praktiškai pritaikyti vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisės į teisingą teismą stebėsenai.³⁶ Taigi minėtas tyrimas leidžia daryti išvadą, kad šiuo metu, vadovaujantis sukurtomis sistemomis, būtų labai mažai prieinamų duomenų, pateiktinų pagal bet kokius rezultato rodiklius.

Trečioji rodiklių sistema yra tiesiogiai susijusi su vaikų teise į teisingą teismą ir todėl ypač svarbi šiame kontekste. Dabar rengiamas išsamus Vaikų dalyvavimo teisminėse procedūrose rodiklių sąrašas yra didelės apimties Europos Komisijos finansuojamo tyrimo „Tyrimas skirtas duomenų apie vaikų dalyvavimą baudžiamajame, civiliniame ir administraciniame teismo procesuose rinkimui“ dalis.³⁷ Greta tikslo rinkti rodiklius baudžiamajam procesui, taip pat administraciniam ir civiliniam procesui atliekant šį tyrimą siekiama suvesti ir apibendrinti svarbią ES Valstybių narių pateiktą informaciją, kad būtų galima pateikti duomenis pagal nustatytus rodiklius ir įvardyti sritis, kuriose duomenų trūksta. Nors šis užmojis neabejotinai labai vertingas, tyrimo duomenys beveik nedetalizuojami negalios pagrindu (detalių duomenų trūksta net idealiame visa apimančiame rodiklių sąraše). Galbūt negalios aspektas bus integruotas vėliau, pateikus duomenis pagal rezultato rodiklius. Vis dėlto menkas dėmesys negaliai šiuo metu liūdina, nes panašaus pobūdžio iniciatyvos galėtų tapti galingu katalizatoriumi duomenų rinkimo srityje. Jei negalios aspektas nebus tinkamai integruotas į šiuos duomenis, vaikai su psichikos sveikatos sutrikimais, proto ir kita negalia ir toliau liks nematomi

33 Statistinius duomenis, kurie galėtų būti pateikti pagal rezultato rodiklius, surinko ANED; šie duomenys sudaro ANED tinkle parengtos *Indicators of Disability Equality in Europe Framework* [Negalios lygybės Europoje rodiklių] sistemos dalį; vis dėlto ši informacija paskelbta teminėse ataskaitose ANED tinklo svetainėje ir (dar) nėra integruota į DOTCOM duomenų bazę. Iki šiol nei vienoje iš šių ataskaitų dar nebuvo nagrinėta teisingumo sistema.

34 <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/developing-indicators-protection-respect-and-promotion-rights-child-european-union> (žiūrėta: 2014 m. gruodžio 15 d.).

35 Ibid, 80-81 ir 139 p.

36 Pavyzdžio dėlei galime nurodyti vertingą vaiko teisėms pritaikytą platesnę rodiklių sistemą – *UK's Equality and Human Rights Commission, EHRC, Research Report 76, Developing a Children's Monitoring Framework: Selecting the indicators*. [Vaikų stebėsenos sistema: rodiklių pasirinkimas; parengė JK lygybės ir žmogaus teisių komisija].

37 Prieiga internete: <http://www.childreninjudicialproceedings.eu/Home/Default.aspx> (žiūrėta: 2014 m. gruodžio 15 d.).

renkamų ir pateikiamų duomenų visumoje. Dėl šios priežasties būtina raginti Europos Komisiją finansuoti ateities tyrimus, remiantis šia studija. Tik jau skiriant didesnę dėmesį vaikams turintiems negalią.

Baigiant diskusijas apie rodiklių sistemas būtina paminėti dar dvi iš jų: UNICEF parengtą Nepilnamečių teisingumo rodiklių sistemą ir ET Vaikų įtraukimo vertinimui skirtą priemonę (angl. *Council of Europe's Assessment Tool on Child Participation*). UNICEF Nepilnamečių teisingumo rodiklių sistema suteikia labai vertingų praktinių patarimų ir rekomendacijų duomenų rinkimo ir tinkamų informacinių sistemų kūrimo klausimais. Deja, šioje sistemoje visai neminima negalia, nors ir pabrėžiama, kad duomenys turėtų būti renkami taip, kad juos būtų galima

išskaidyti pagal tokius aspektus kaip amžius, etninė kilmė ir lytis.³⁸ O ET priemonėje priešingai pabrėžiama duomenų išskaidymo svarba ir aiškiai kalbama apie negalią. Tiesa, joje nesuformuluotas poreikis toliau detaliuoti duomenų pagal negalios tipą.³⁹ Šios priemonės taikymo sritis platesnė nei teisė į teisingą teismą, nes ji apima vaiko dalyvavimą daugelyje gyvenimo sričių. Vis dėlto keli iš dešimties rodiklių susiję ir su vaiko dalyvavimu teisminiame procese. Pavyzdžiui, 4 rodiklis yra „mechanizmų, padedančių vaikams ir jaunimui naudotis savo teise saugiai dalyvauti teisminėse ir administracinėse procedūrose, sukūrimas“; 5 rodiklis – „vaiko teises atitinkančių skundų teikimo procedūrų įdiegimas“; 7 rodiklis – „informacijos vaikams suteikimas apie jų teisę dalyvauti“.

2.4. Sklaida

Paskutinis klausimas, kurį būtina aptarti kalbant apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia žmogaus teisių padėties stebėseną, yra informacijos sklaida. Informacija apie nepalankią vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia padėtį ir jų atskirties tendencijas turi pasiekti ne tik teisingumo sistemoje dirbančius specialistus ir vyriausybės pareigūnus, bet ir plačiąją visuomenę. Prievolė skleisti šiuos duomenis ir sudaryti sąlygas, kad jie būtų prieinami žmonėms turintiems negalią,

aiškiai suformuluota JTNTK 31 straipsnyje.⁴⁰ Be to, Valstybės narės įpareigotos laikytis atitinkamų ataskaitų teikimo gairių nuostatų. Jos privalo ne tik įtraukti svarbius duomenis į VTK komitetui ir JTNTK komitetui teikiamas ataskaitas, bet ir užtikrinti plačią jų sklaidą ir viešinimą visuomenėje.⁴¹ Vertėtų nepamiršti, kad svarbių duomenų sklaidai tenka reikšmingas vaidmuo skatinant asmenų su negalia teisių gynimo iniciatyvas ir aktyvų pilietinės visuomenės į(si)traukimą.

2.5 Rekomendacijos

A. Žmonių turinčių negalią teisių stebėsenos sistemose, tokiose kaip DOTCOM, teisei į teisingą teismą turėtų būti skiriamas didesnis dėmesys. Be to, tokiose stebėsenos sistemose turėtų būti pateikiami kiek įmanoma detalesni duomenys pagal amžių.

B. Vaikų teisės į teisingą teismą sistemos turėtų apimti struktūros, proceso ir rezultato rodiklius, kurie ypač svarbūs vaikams turintiems negalią.

C. Anoniminiai duomenys apie vaikų su negalia dalyvavimą teisminiame procese turėtų būti reguliariai viešinami tokiu formatu, kuriuo gali naudotis žmonės turintys negalia.

38 United Nations Office on Drugs and Crime – UNICEF, *Manual for the Measurement of Juvenile Justice Indicators* (New York: UNODC, 2006) [Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras – UNICEF, Nepilnamečių justicijos rodiklių vertinimo vadovas] (New York: UNODC, 2006), prieiga internete: http://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Manual_for_the_Measurement_of_Juvenile_Justice_Indicators.pdf (žiūrėta: 2014 m. gruodžio 15 d.), 1.3. C skyrius;

39 Council of Europe Children's Rights Division and Youth Department, *Child Participation Assessment Tool: Indicators for Measuring Progress in Promoting the Rights of Children and Young People Under the Age of 18 to Participate in Matters of Concern to them*, available at http://www.coe.int/t/dg3/children/participation/Newdefault_en.asp. Europos Tarybos Vaiko teisių skyrius ir jaunimo departamentas, Priemonė skirta vertinti vaiko dalyvavimą: pažangos, remiant vaikų ir jaunimo iki 18 metų, teises dalyvauti su jais susijusiuose teismo procesuose, vertinimo rodikliai, prieiga internete: http://www.coe.int/t/dg3/children/participation/Newdefault_en.asp (žiūrėta: 2014 m. gruodžio 15 d.). Žr. ir Ministrų komiteto rekomendaciją CM/Rec(2012)2 Valstybėms narėms dėl jaunesnių nei 18 metų vaikų ir jaunuolių dalyvavimo.

40 JTNTK 31(3) straipsnis.

41 JTNTK 36(4) straipsnis ir VTK 44(6) straipsnis.

3.

Su negalia susijusios informacijos rinkimas apie atskirus vaikus su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia

3.1 Įvadas

Norint užtikrinti, kad teisingumo sistemoje veikiančios organizacijos pateiktų duomenis apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar proto (ir kita) negalia dalyvavimą teisiniuose procesuose, svarbu parengti informacines sistemas, į kurias būtų įrašytas kiekvieno vaiko amžius ir jo (jos) negalia apibūdinančios detalės. Tinkamų informacinių sistemų rengimo principus būtina atidžiai apsvarstyti. Be to, siekiant rasti sprendimus sudėtingiems klausimams, į šį procesą svarbu įtraukti visas suinteresuotąsias šalis. Nors šioje ataskaitoje neįmanoma rasti visų atsakymų, vis dėlto klausimus galima formuluoti.

Šioje ataskaitos dalyje dėmesys sutelktas į dvi pagrindines problemas. Pirmoji susijusi su detalios informacijos apie vaiko negalią ar jo (jos) sutrikimo tipą fiksavimą. Formuluoju antrąją problemą bus nagrinėjama konkrečiam vaikui reikalinga pagalba ar tinkamų sąlygų pritaikymas užtikrinant jo (jos) veiksmingą dalyvavimą teisiniame procese ir bet kokios diskriminacijos negalios pagrindu pašalinimą. Toliau pateiktame tekste šios problemos nagrinėjamos detalčiai, o paskui autoriai pateikia rekomendacijas.

3.2 Detalios informacijos apie sutrikimo tipą fiksavimas

Pradedant šios problemos aptarimą vertėtų pabrėžti, kad duomenys turėtų būti renkami taip, jog juos būtų galima išskaidyti negalios ir amžiaus pagrindu. Tik tokiu atveju surinkti duomenys atskleis vaikų su negalia padėtį žmogaus teisių atžvilgiu – šie vaikai lieka nepastebėti ir atsiduria ypatingai nepalankioje padėtyje.

„Vykdamos savo įsipareigojimus Valstybės narės turi kurti ir plėtoti mechanizmus duomenų, kurie būtų tikslūs, standartizuoti, sudarytų sąlygas informacijai detalizuoti ir atspindėtų realių vaikų su negalia padėtį, rinkimui. Šio klausimo svarba dažnai nuvertinama ir nelaikoma prioritetu,

nepaisant jo įtakos ne tik prevencinėms priemonėms, bet ir labai vertingų išteklių, reikalingų programoms finansuoti, paskirstymui“⁴²;

2011 m. parengta JT Generalinio sekretoriaus ataskaita taip pat ragina Valstybes nares sustiprinti detalizuotų duomenų apie vaikus su negalia rinkimą. Tik taip galima didinti šių vaikų matomumą, stiprinti Valstybių narių galias kurti veiksmingą politiką, tinkamai planuoti ir vykdyti efektyvią minėtų vaikų teisių stebėseną.⁴³

42 Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 9 (2006): *The rights of children with disabilities* [Vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr. 9 (2006): Vaikų su negalia teisės] 27 February 2007, CRC/C/GC/9, para. 15. See also Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 5: *General Measures of Implementation of the Convention on the Rights of the Child* [Vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr. 5: [Vaiko teisių konvencijos bendrųjų priemonių įgyvendinimas] 27 November 2003, CRC/C/GC/2003/5, 48 par.

43 United Nations, General Assembly, Status of the Convention on the Rights of the Child – Report of the Secretary-General, 3 August 2011, A/66/230, Part IV. [Jungtinių Tautų Generalinė asamblėja, Veiko teisių konvencijos būklė – Generalinio sekretoriaus ataskaita, 2011 m. rugpjūčio 3d., A/66/230, IV dalis]

Nepakankamas informacijos detalizavimas, tenkinantis tik labai plačiomis duomenų kategorijomis, tikrai nesuteiks vertingos informacijos apie vaikų su negalia diskriminavimo ar jų nepalankios padėties mastą ir pobūdį. Taigi iš duomenų, pagal kuriuos visi asmenys iki 18 metų patenka į vieną kategoriją, gaunama informaciją neatspindi reikšmingų skirtumų tarp vaikų ir paauglių patirties. Ir kaip tik dėl šios priežasties būtina taikyti lankstesnį požiūrį, atspindintį detalesnę informaciją apie amžių.

Panašiai duomenys, paprasčiausiai skirstantys asmenis pagal tai, turi jie negalią ar ne, neatskleis galimų reikšmingų skirtumų tarp žmonių su skirtingais sutrikimais padėties. Kaip jau buvo minėta anksčiau, JTNTK 31 straipsnio nuostatos įpareigoja Valstybes narės rinkti duomenis, kuriuos galima panaudoti atskleidžiant jų pastangas įgyvendinti Konvenciją. Be to, Konvencija reikalauja, kad ši informacija būtų „tinkamai detalizuota“. Vadovaujantis JTNTK komiteto paskelbtomis Ataskaitų teikimo gairėmis, Valstybės narės į šias ataskaitas turi įtraukti „statistinius duomenis apie visų Konvencijoje nurodytų teisių įgyvendinimą, pateikiant išskaidytus duomenis pagal lytį, amžių, negalios tipą (fizinę, sensorinę, intelekto ir psichikos)“, taip pat pagal „etninę kilmę, gyvenimą mieste (kaime) ir kitas svarbias kategorijas“⁴⁴. Akivaizdu, kad VTK komitetas kelia Valstybėms narėms reikalavimą plėtoti duomenų rinkimo ir kontrolės sistemas, padedančias nustatyti ne tik tam tikrą negalią ar jos nebuvimą, bet ir konkrečias negalias arba sutrikimo pobūdį.

Duomenų rinkimo sistemos, kurioms keliamas reikalavimas identifikuoti asmenis kaip turinčius negalią arba tam tikrą sutrikimo tipą, yra šiek tiek prieštaringos. Tradiciškai renkami duomenys apie negalią apsiribojo asmenų su negalia skaičiumi ir jų dalyvavimu įvairiose gyvenimo srityse, tačiau juose neatsispindėjo kliūčių prieinamumui vertinimas. Tai reiškia, kad nebuvo atsižvelgiama į negalios ar sutrikimo tipą. Nenuostabu, kad toks požiūris sulaukė kritikos iš negalios srities specialistų ir asmenų su negalia teisių gynėjų.⁴⁵

Kuriant informacines sistemas, registruojančias duomenis, ar vaikas turi tam tikrą sutrikimą, paaiškėjo dar viena potenciali problema. Ji atsiskleidė daugelyje šalių ataskaitų, kurios buvo pateiktos šiam tyrimui (pvz.: Bulgarijos ir Lietuvos). Kai į informacinę sistemą įvedami duomenys apie vaiką, kaip turintį tam tikrą sutrikimą, jam potencialiai gresia neigiamos pasekmės. Kai vaikui nustatoma intelekto ar psichosocialinė negalia, pradeda veikti teisiniai, politiniai arba su požiūriu susiję mechanizmai, užkertantys jiems kelią naudotis visomis švietimo ir užimtumo sistemų teikiamomis galimybėmis, kurios prieinamos negalios neturintiems asmenims. Vartojant socialinio negalios modelio terminologiją šie veiksniai apriboja vaiko veiksnumą.

Neabejotina, kad kuriant bet kokią informacinę sistemą ir užtikrinant jos veikimą būtina vadovautis geriausiais vaiko interesais, kaip to reikalauja VTK ir JTNTK 7 straipsnis. Vien tai, kad informacinės sistemos, suteikiančios galimybę detalizuoti duomenis pagal negalios tipą, kelia tam tikrą riziką, nereiškia, jog tokios iniciatyvos reikėtų atsisakyti. Nieko neveikimas taip pat susijęs su rizika. Pavyzdžiui, duomenų apie vaikus su intelekto sutrikimais ar negalia, kurie tampa nusikaltimų aukomis, trūkumą galima paaiškinti ir tuo, kad veiksniai, dėl kurių šie vaikai susiduria su tokia rizika, nėra nustatomi ir su jais nekovoama. Potencialią žalą, kuri gali ištikti vaiką dėl to, kad jis užregistruotas kaip turintis negalią ir dalyvauja teisminiame procese, galima numatyti. Ši informacija turėtų būti perduodama kuriant ir naudojant informacines sistemas. Labai svarbu tai darant atsižvelgti į veiksnius, susijusius su duomenų apsauga ir autonomija.

Nagrinėjant informacinių sistemų, suteikiančių galimybę detalizuoti duomenis pagal negalios tipą, kūrimą, kyla dar vienas svarbus klausimas, susijęs su tolesniu duomenų skaidymu pagal sutrikimo tipą. Kokios sutrikimo kategorijos turėtų būti naudojamos siekiant šio tikslo? Kaip jau buvo minėta, JTNTK komitetas pasiūlė tokias kategorijas kaip „fizinė, sensorinė, intelekto ir psichikos negalia“. Vis dėlto mažai tikėtina, kad terminas „psichikos negalia“ bus palankiai priimtas asmenų, kuriems jis gali būti taikomas. Bet koku atveju kils problemų dėl vartojamų apibrėžimų, ypač bandant įžvelgti skirtumą tarp „psichikos“ ir „intelekto“ negalios. Be to, nors tai ir neįeina į šioje ataskaitoje aptariamus klausimus, terminas „sensorinė“ taip pat yra pernelyg platus. Juo remiantis negalima nustatyti svarbių skirtumų tarp asmenų su regos ir klausos sutrikimais patiriamų išgyvenimų. Todėl skubiai reikalingos tolesnės rekomendacijos. Atsižvelgiant į tai, kad šiomis rekomendacijomis įgyvendinamos JTNTK konvencijos nuostatus vadovausis visos Konvenciją ratifikavusios šalys, manome, kad minėtas rekomendacijas geriausiai galėtų parengti Vašingtono negalios statistinių duomenų grupė (angl. *Washington City Group on Disability Measurement*⁴⁶), kuri teikia ataskaitas JT Statistikos komisijai. Vis dėlto ne mažiau svarbios ir Europos lygmeniu įgyvendinamos iniciatyvos.⁴⁷ Lemiamas vaidmuo užtikrinant minėtų iniciatyvų sėkmę tenka visokeriopam žmonių su negalia organizacijų įtraukimui į šiuos procesuos (idealiu atveju jiems perimant ir vadovavimą). Beje, to reikalauja ir JTNTK 4(3) straipsnis.

44 UN Committee on the Rights of Persons with Disabilities, *Guidelines on Treaty-Specific Document to be Submitted by States Parties under Article 35(1) of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (Geneva: UN, 2009), para. 3.2(h). [JT žmonių su negalia teisių komiteto gairės dėl specialojo dokumento, kurį Valstybės šalys turi pateikti pagal žmonių su negalia teisių konvencijos 35(1) straipsnį].

45 Žr., pvz., Paul Abberley, „Counting us Out: A Discussion of the OPCS Disability Survey“, *Disability, Handicap and Society* 71 (1992): 39; Michael Oliver, *The Politics of Disablement* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 1990), 7-8; and Paula C. Pinto, „Monitoring Human Rights: A Holistic Approach“ in Marcia H. Rioux, Lee Ann Basser and Melinda Jones (eds.), *Critical Perspectives on Human Rights and Disability Law* (Leiden and Boston: Martinus Nijhoff Publishers / Brill Academic, 2011).

46 http://www.cdc.gov/nchs/washington_group.htm (žiūrėta: 2014 m. gruodžio 15 d.).

47 Žr., pvz., Ministrų komiteto Rekomendaciją Rek(2006)5 Valstybėms narėms dėl Europos Tarybos Veiksmų plano skatinti žmonių, turinčių negalią, teises ir visapusišką dalyvavimą visuomenėje: žmonių, turinčių negalią, gyvenimo kokybės gerinimas Europoje 2006–2015 m., 3.14.2(v) par., kurioje tai patvirtinta.

3.3 Detalios informacijos apie tinkamų sąlygų sudarymą ir specialiosios pagalbos suteikimą fiksavimas

Kaip daugiau paaiškinta šio projekto *Workstream 2* dalyje pateiktoje ataskaitoje „Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą. Tarptautiniai standartai ir išvados dešimtyje ES valstybių narių“ (ataskaita rengiama publikacijai), paaiškėjus, kad vaikas su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia gali būti įtrauktas į teisinius procesinius santykius, laikantis žmogaus teises reglamentuojančių nuostatų reikia imtis pastangų, kad būtų surinkta informacija apie visokeriopą šiam konkrečiam vaikui tinkamų sąlygų sudarymą ir būtiną pagalbą užtikrinant galimybę veiksmingai dalyvauti teisiniame procese lygiomis teisėmis su kitais.⁴⁸ Tinkamų sąlygų ir specialiosios pagalbos, padedančios asmeniui su negalia vienodomis teisėmis dalyvauti tam tikroje gyvenimo srityje (pvz.: teisiniame procese, užimtumo, švietimo ar transporto sistemose) vertinimas skiriasi nuo medicininės būklės ar sutrikimo vertinimo. Būtent todėl medikai ne visada yra tinkamiausi specialistai tokiam vertinimui atlikti. 2014 m. paskelbtame JTNTK komiteto Bendrajame komentare Nr. 2 teigiama, kad siekiant išsiaiškinti, kokios pagrįstos tinkamos sąlygos turi būti sudarytos kiekvienu konkrečiu atveju, būtina atsižvelgti į tokius veiksnius kaip „orumas, autonomija ir pasirinkimas“. Kaip tik todėl šie vertinimai apima tokius procesus kaip atskirų vaikų įtraukimas ir konsultavimas, kurių metu išsiaiškinama, kokios sąlygos ar pagalba jiems būtų priimtiniausia ir veiksmingiausia padėtų dalyvauti teisiniuose procesiniuose santykiuose. Šiam vertinimui įtakos turi asmenybės ir patirties, taip pat nustatytų diagnozių skirtumai.

1. Valstybės, Konvencijos Šalys, užtikrina veiksmingą neįgaliųjų teisę į teisingumą lygiai su kitais asmenimis, įskaitant procesinių ir pagal amžių tinkamų sąlygų sudarymą, kad neįgaliesiems būtų suteikiama galimybė kaip tiesioginiams ir netiesioginiams dalyviams, taip pat kaip liudytojams, veiksmingai dalyvauti visuose teisiniuose procesiniuose santykiuose, įskaitant ikiteisminį tyrimą ir kitus ikiteisminius ginčų nagrinėjimo etapus.
2. Valstybės, Konvencijos Šalys, siekdamos padėti užtikrinti neįgaliesiems veiksmingą teisę į teisingumą, remia atitinkamą teisingumo įgyvendinimo ir užtikrinimo sistemos darbuotojų, įskaitant policijos ir kalėjimų pareigūnus, mokymą.

Surinkus informaciją apie tinkamų sąlygų vaikui su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia sudarymą ir jam būtiną pagalbą, svarbu šią informaciją tinkamai užregistruoti, kad ją būtų galima dalytis su kitais svarbiais teisingumo sistemos dalyviais, kuriems vienai ar kitaip teks susidurti su vaiku. Siekiant šio tikslo būtina užtikrinti tinkamų sąlygų sudarymo ir specialiosios pagalbos (ypač komunikacijos srityje) poreikį padedančias užregistruoti sistemas, užtikrinant, kad ši informacija būtų matoma ir aiški atitinkamiems darbuotojams, tuo pačiu laikantis duomenų apsaugos reikalavimų.

Tiesą sakant, žmogaus teisių standartai, reglamentuojantys įrašų saugojimą (valdymą) tam tikrose teisingumo sistemos srityse, yra parengti, tačiau juose nereikalaujama rinkti informacijos apie konkrečiam asmeniui reikalingus pritaikymus, tinkamų sąlygų sudarymą ar specialiąją pagalbą. Kalbant apie sulaikytus vaikus JT Havanos taisyklėse⁴⁹ keliamas reikalavimas, kad kiekvienoje nepilnamečių sulaikymo vietoje (pvz., policijos areštinėje) būtų saugomi įrašai apie kiekvieną vaiką, kuriam buvo atimta laisvė, ir kad juose būtų nurodyta ši informacija:

- a) „nepilnamečio asmens tapatybę patvirtinantys duomenys;
- b) sulaikymo vykdymo faktas, priežastys ir patvirtinimas;
- c) priėmimo, perdavimo ir paleidimo data ir laikas;
- d) detalūs pranešimai tėvams ir globėjams apie kiekvieną nepilnamečio priėmimą, paleidimą ar perdavimą pareigūnų globai vykdant sulaikymą;
- e) žinomų fizinės ir psichikos sveikatos problemų detalės, įskaitant piktnaudžiavimą alkoholiu ir narkotikais.“⁵⁰

Akivaizdu, kad į šį sąrašą neįtraukta informacija apie tinkamų konkrečiam vaikui sąlygų sudarymą ar specialiąją pagalbą, kuri padėtų jam veiksmingai bendrauti su aplinkiniais arba dalyvauti priemonėje (pvz., laisvalaikio ar švietimo) veikloje.

Įtariamųjų ar kaltinamųjų nusikalstama veika kontekste ES direktyva dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese reikalauja, kad būtų saugomi įrašai, liudijantys apie tinkamų sąlygų sudarymą ir specialiąją pagalbą (vertimo raštu ir žodžiu paslaugos).⁵¹ Vis dėlto tai viso labo retrospektyviniai įrašai apie jau įvykusius faktus, o

48 Žr., pvz., JTNTK 13 straipsnį (kuriame kalbama apie „pagal amžių tinkamų sąlygų sudarymą“) ir 5 straipsnį (kuriame kalbama apie „tinkamų sąlygų pritaikymą“).

49 United Nations, General Assembly, Resolution No. 45/113: United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty, 14 December 1990, A/RES/45/113. [Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos rezoliucija Nr. 45/113 Jungtinių Tautų nepilnamečių, iš kurių atimta laisvė, apsaugos taisyklės].

50 Ibid, 21 par.

51 Directive 2010/64/EU of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 on the right to interpretation and translation in criminal proceedings. [Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2010/64/ES dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese]. OJ L 280/2, 7 straipsnis.

ne priemonė skatinanti atitinkamus specialistus aktyviau veikti užtikrinant dalyvavimą lygiomis teisėmis. Europos Komisija pateikė Valstybėms narėms rekomendacijas dėl nusikaltimų aukų, kuriose patariama kurti „atitinkamus modelius, šablonus, IT priemones ir t. t.“, kad nusikaltimų aukos gautų tinkamą informaciją įvairių teismo proceso etapų metu ir kad ši informacija atitiktų konkrečias aplinkybes. Nors minėtose rekomendacijose aiškiai nesuformuluotas reikalavimas, kad naudojant tokias priemones ar sistemas būtų įrašoma informacija apie asmens su negalia poreikius ir tinkamų sąlygų jam sudarymą (užtikrinimą, kad ši informacija būtų prieinama kitiems teisingumo sistemos darbuotojams, susiduriantiems su konkrečiu asmeniu), galima teigti, jog tokia rekomendacija netiesiogiai išsakyta.⁵²

Šalių ataskaitose nepateikta pavyzdžių apie konkrečias iniciatyvas kuriant išsamias sistemas, kurių pagrindu būtų galima rinkti ir dalytis informacija apie tinkamų sąlygų sudarymą ir reikalingą pagalbą. Vertingos patirties galima pasisemti nagrinėjant viešųjų paslaugų plėtrą kitose srityse. Ypač vertinga šiuo atžvilgiu Jungtinės Karalystės Nacionalinės sveikatos tarnybos patirtis rengiant „Prieinamos informacijos standartą“ (angl. *Accessible Information Standard*). Šio standarto projektas buvo pristatytas viešoms konsultacijoms 2014 m. rugpjūčio-lapkričio mėnesiais. Galutinį standartą, kuris bus įdiegtas į visas Anglijos sveikatos ir suaugusiųjų socialinės rūpybos paslaugas, projektą planuojama patvirtinti 2016 m.⁵³ Anglijos NST (angl. NHS) standarto projekte aptariami būdai, kaip nustatyti atskirų pacientų su negalia arba jų globėjų informacijos ir komunikacijos poreikius, įvesti informaciją apie šiuos poreikius į sistemą ir juos tenkinti (teikiant informaciją konkrečiam asmeniui tinkamu formatu ir sudarant jam tinkamas sąlygas, taip pat padedant užtikrinti veiksmingą asmens bendravimą su sveikatos profesionalais).

Standarto projektas buvo parengtas po išsamių konsultacijų su žmonių, turinčių negalią, organizacijomis, kurios aktyviai dalyvavo šiame procese. Nuošalyje neliko ir asmenys, kuriems būtina pateikti informaciją nestandartiniu formatu ir užtikrinti specialiąją pagalbą, taip pat sudaryti tinkamas sąlygas siekiant veiksmingo bendravimo su sveikatos profesionalais. Tarp jų

galima paminėti ir asmenis su intelekto bei psychosocialine negalia. Vienas iš dar rengiamo standarto privalumų yra siekis visoms sveikatos (ir kai kurioms socialinėms) paslaugoms įtvirtinti standartizuotą praktiką – įdiegti standartizuotą priemonę, kuri padėtų nustatyti ir (už)fiksuoti informacijos ir komunikacijos poreikius. Standartas turėtų užtikrinti informacijos prieinamumą per adekvačias komunikacijos sistemas, nes ji atitiktų reikalavimus, nurodytus konkrečiam asmens sveikatos įrašų sąraše. Kitas privalumas – nurodydami, kaip poreikiai turėtų būti tenkinami, Standartas turėtų apimti minimalius kokybės standartus (pvz.: tekstus lengvai suprantama kalba, Brailio raštą, gestų kalbą ar elektroninį formatą). Ataskaitos autorių nuomone, būtų verta pagalvoti apie galimybę sukurti panašias sistemas informacijos apie tinkamų sąlygų sudarymo ir specialiosios pagalbos fiksavimą teisingumo sistemos kontekste.

Galiausiai svarbu pabrėžti ryšį tarp, viena vertus, būtinybės fiksuoti informaciją apie tinkamų sąlygų konkrečiam asmeniui sudarymą ir specialiąją jam skiriamą pagalbą, antra vertus, būtinybės kontroliuoti, kaip teikiamos paslaugos ir laikomasi žmogaus teisių. Šio ryšio svarba minima ir ET Veiksmų negalios srityje plane 2006–2015 metų laikotarpiui. Kaip vienas minėto plano veiksmų formuluojamas tikslas:

„užtikrinti, kad medžiaga, kuri surinkta nustatant ir vertinant poreikius, nors laikytina slapta asmens atžvilgiu, būtų kuo efektyviau naudojama grindžiant paslaugų planavimą ir teikimą nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiais.“⁵⁴

Šie veiksmai priklauso nuo informacijos sistemų, suteikiančių galimybę fiksuoti duomenis apie tinkamų sąlygų atskiram vaikui sudarymą ir specialiąją pagalbą tokiu būdu, kad būtų užtikrinamas kolektyvinių anonimių duomenų rinkimas (pvz., apie vaikų, kuriems reikia komunikacijos specialisto arba registruoto tarpininko paslaugų, skaičių). Deja, iš šalių ataskaitų matyti, kad net įvertinus tinkamų sąlygų sudarymo ir specialiosios pagalbos poreikius, šie svarbūs duomenys retai įvedami į informacines sistemas. Nors minėta informacija neabejotinai pagerintų paslaugų teikimo, taip pat žmogaus teisių vertinimo ir stebėsenos procesus, akivaizdu, kad ataskaitas pateikusios šalys nesinaudoja šia svarbia galimybe.

52 European Commission, DG Justice guidance document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision [Europos Komisijos Teisingumo GD gairių dokumentas, susijęs su Direktyvos 2012/29/ES, kuri nustato būtiniausias nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartus, perkėlimu į nacionalinę teisę ir įgyvendinimu] 2001/220/JHA, 19 December 2013, Ref. Ares (2013)3763804, prieiga internete: http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/victims/guidance_victims_rights_directive_en.pdf (žiūrėta: 2014 m. gruodžio 15 d.), 12-13 par./rek.noziegos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus, un kas aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/JHA, 2013. gada 19. decembris, pārņemšanu un ieviešanu, Ref. Ares(2013)3763804, pieejama http://ec.europa.eu/justice/criminal/files/victims/guidance_victims_rights_directive_en.pdf (pēdējo reizi skatīts: 2014. gada 15. decembris), 12-13. paragrāfs/rekomendācija.

53 www.england.nhs.uk/accessibleinfo (žiūrēta: 2014 m. gruodžio 15 d.).

54 Recommendation (2006)5 of the Committee of Ministers to Member States on the Council of Europe Action Plan to promote the rights and full participation of people with disabilities in society: improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006–2015, 3.14.2(ii) par. [Ministrų komiteto Rekomendacija (2006)5 valstybėms narėms dėl Europos Tarybos Veiksmų plano skatinti žmonių, turinčių negalią, teises ir visapusišką dalyvavimą visuomenėje: žmonių, turinčių negalią, gyvenimo kokybės gerinimas Europoje 2006–2015 metais], 3.14.2(ii) par.

3.4. Rekomendacijos

D. Teisingumo sistemos organizacijos turėtų sukurti informacines sistemas, suteikiančias galimybę fiksuoti ne tik vaiko asmeninius duomenis, bet ir informaciją apie jo negalią (ar sutrikimo tipą). Be to, šios sistemos turėtų padėti (sistemiškai) įvesti informaciją apie tinkamų sąlygų sudarymą ir specialiąją pagalbą, kurios reikia vaikams su negalia. Įvedant informaciją svarbiausia vadovautis geriausiais vaiko interesais ir laikytis duomenų apsaugos reikalavimų.

E. Europos Komisija, rengianti ateities gaires teisingumo srityje, rengiantis direktyvoms, turėtų aiškiai nurodyti, kad duomenys turi būti detalizuoti ne tik pagal amžių ir lytį, bet ir pagal negalią. Be to, į šias gaires turėtų būti įtraukta nuostata apie galimybę toliau skaidyti duomenis, atskleidžiant skirtingą žmonių, turinčių įvairius sutrikimus, patirtį.

F. Būtina imtis pastangų (ir tarptautinių, ir Europos lygiu), kad būtų sukurtos aiškios gairės plačioms sutrikimų kategorijoms, kurių pagrindu būtų atliekama žmogaus teisių stebėseną; šis procesas neįmanomas be visapusiško žmonių su negalia dalyvavimo.

G. Turint įrodymų, kad asmeninės gyvenimo galimybės akivaizdžiai apribotos vien dėl to, kad asmuo „paženklintas“ negalios, valstybės turi imtis neatidėliotinių veiksmų šalinti tokius apribojimus. Šiuo atveju turi būti keičiami atitinkami teisės aktai ir politika. Minėti apribojimai yra diskriminacinio pobūdžio ir prieštarauja JTNTK, ypač 4 ir 5 straipsnių, nuostatomis. Be to, jie svarbūs duomenų rinkimo procesui, nes dėl tokio pobūdžio apribojimų asmenys, statistiškai pripažinti neįgaliais, atsiduria nepalankioje padėtyje.

H. Europos Komisijos⁵⁵ ir nacionalinių vyriausybinių institucijų parengtos gairės, lydinčios vaikų teises teisingumo sistemoje reglamentuojančius teisės aktus, turėtų pabrėžti, kaip svarbu įvertinti be kokias su negalia susijusias tinkamas sąlygas ar specialiąją pagalbą, kad vaikas su negalia galėtų veiksmingai dalyvauti teisiniame procese vienodomis teisėmis su įgaliais bendraamžiais. Šiose gairėse taip pat turėtų būti nurodyta, kad reikiamus vertinimus būtina atlikti kuo greičiau, vos vaikui susidūrus su teisingumo sistema. Be to, turi būti paaiškinta, kuo šie vertinimai skiriasi nuo medicininio vertinimo, ir pabrėžta, kaip svarbu kiek įmanoma atsižvelgti į paties vaiko nuomonę ir pageidavimus.

I. Bet kokios naujos gairės (ir parengtos ES, ir nacionalinių institucijų), skirtos informacijai, kuri turi būti įtraukta į duomenis apie teisingumo sistemoje dalyvaujančius vaikus, turėtų taip pat numatyti informaciją apie tinkamų sąlygų sudarymą ir specialiąją pagalbą, pritaikytą vaiko negaliai.

J. Teisingumo sistemų atstovams reikėtų dėti pastangas, kad būtų sukurtos elektroninės priemonės ir sistemos, padedančios dalytis informacija apie tinkamų sąlygų sudarymą ir specialiąją pagalbą teismo procese dalyvaujantiems vaikams su negalia. Ši informacija ypač svarbi pagrindiniams specialistams, kurie susidurs su šiais vaikais daugiadisciplininiu pagrindu. Anglijos Nacionalinės sveikatos tarnybos rengiamas „Prieinamos informacijos standartas“ galėtų tapti vertingu pavyzdžiu, kaip tai reikėtų daryti.

55 Building on the guidance provided in European Commission (DG Justice) guidance document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, 19 December 2013, Ref. Ares (2013)3763804, Recommendation 8, but more clearly differentiating assessments of adjustments and supports from medical assessments. [Remiamasi gairėmis, pateiktomis Europos Komisijos Teisingumo GD gairių dokumento 8 rekomendacijoje, susijusia su Direktyvos 2012/29/ES, kuri nustato būtiniausias nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartus, perkėlimu į nacionalinę teisę ir įgyvendinimu ir kuri pakeičia Tarybos pamatinį sprendimą 2001/220/JHA, 2013 gruodžio 19 d., Ref. Ares(2013)3763804 nuostatomis, bei dar akivaizdžiau diferencijuoja medicininį įvertinimą pagrįstą tinkamų sąlygų sudarymo ir specialios pagalbos vertinimą]

4.

Nepriklausomų tyrimų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisės į teisingą teismą skatinimas ir vykdymas

4.1 Nepriklausomų tyrimų svarba

Ankščiau pateiktuose aptarimuose daugiausia dėmesio buvo skirta duomenų rinkimo procesui pasitelkiant teisingumo sistemų mechanizmus. Vis dėlto ne mažiau svarbus vaidmuo renkant su žmogaus teisių stebėseną susijusius duomenis tenka nepriklausomiems tyrimams. Šį faktą pripažino ir VTK komitetas, kurio nuomone:

„Valstybės turėtų bendradarbiauti su atitinkamomis tyrimų institucijomis ir siekti susidaryti išsamų vaizdą apie įgyvendinimo pažangą per kokybinių ir kiekybinių tyrimų atlikimą.“⁵⁶

Tokie nepriklausomi tyrimai ypač svarbūs šalių ataskaitų kontekste, kai paaiškėjo, kad tėra sukauptos minimalios oficialių duomenų apimtys. Be to, turėtų būti pripažinta, kad nors statistiniams duomenims tenka labai didelė svarba, jie tam tikra prasme yra riboti. Siekiant suvokti vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia nepalankios padėties arba marginalizacijos pobūdį ir mastą verta pasitelkti kokybinius ir naratyvinius pagrindus sukauptus duomenis. Pripažįstant tokių duomenų svarbą vyriausybės ir valstybės finansuojamos mokslinių tyrimų organizacijos raginamos užsakyti tolesnius mokslinius tyrimus nagrinėjant iki šiol gana apleistą vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia ir teisingumo sistemos santykio temą.⁵⁷

Duomenų trūkumo problema, kurią nustatė nacionaliniai tyrėjai ir kuri detalai aprašoma šiuo metu publikacijai rengiamoje ataskaitoje „Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą. Duomenų rinkimas ir sklaida. Išvadų sintezė“ (angl. *Access to Justice for Children with Mental Disabilities. Data Collection and Dissemination: Synthesis of Findings*), susijusi su informacija, kuri galėtų būti panaudota renkant duomenis pagal rezultato rodiklius. Renkant duomenis apie teisės aktus, politiką, taip pat svarbias struktūras ir procesus (struktūros ir proceso rodikliams svarbi informacija) nebuvo susidurta su tokiomis problemomis. Vis dėlto tenka konstatuoti, kad visose projekte dalyvavusiose šalyse labai trūksta oficialių duomenų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia dalyvavimą teisingumo sistemoje ir jų patirtį. Šį atotrūkį tam tikra prasme, nors ir nevienodai, užpildė nepriklausomų tyrimų išvados. Akivaizdu, kad visose šalyse yra poreikis surinkti daugiau duomenų šiuo klausimu, todėl būtina atlikti daugiau nepriklausomų tyrimų.

Kaip jau buvo paaiškinta Duomenų sintezės ataskaitoje, šiame tyrime dalyvavę tyrėjai patyrė nemažai problemų, bandydami kaupti duomenis apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia dalyvavimą teisingumo sistemoje ir jų patirtį. Nors šioje ataskaitoje nesistengiama pateikti giluminę minėtų problemų analizę, jos bus nagrinėjamos šioje tyrimo dalyje. Autoriai išsakys savo mintis, kaip valstybės galėtų skatinti ir remti nepriklausomus tyrimus šia tema ir tokiu būdu spręsti problemas.

56 Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 5: General measures of implementation of Convention on the Rights of the Child, 27 November 2003, CRC/C/GC/2003/5 - especially para. 48. [Vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr. 5, Vaiko teisių konvencijos bendrųjų priemonių įgyvendinimas, 2003 m. lapkričio 27 d., CRC/C/GC/2003/5.

57 Recommendation Rec(2006)5 of the Committee of Ministers to Member States on the Council of Europe Action Plan to promote the rights and full participation of people with disabilities in society: improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006–2015, paragraph 3.14.2(xii) urges States to “commission relevant research and innovative pilot projects to support policy development which covers all the relevant areas of this Action Plan”. [Ministrų komiteto Rekomendacija Rec(2006)5 valstybėms narėms dėl Europos Tarybos Veiksmų plano skatinti žmonių, turinčių negalią, teises ir visapusišką dalyvavimą visuomenėje: žmonių, turinčių negalią, gyvenimo kokybės gerinimas Europoje 2006–2015 metais], 3.14.2(xii) par. skatina valstybes „užsakyti svarbius tyrimus ir novatoriškus bandomuosius projektus, kurie paremtų visas šio Veiksmų plano sritis apimančią politikos rengimą“.

4.2 Nepriklausomų tyrimų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia patirtį teisingumo sistemoje skatinimas

Kai kurių šalių tyrėjų teigimu, šiuos tyrimus stabdo duomenų apsaugos įstatymai, taip pat jų interpretavimo ir taikymo nuostatos. Airijos ir Latvijos tyrėjai mano, kad vadovaujantis duomenų apsaugos interesais, bylos, kuriose dalyvauja vaikai, dažnai nėra viešai prieinamos netgi anonimine forma. Pavyzdžiui, Latvijoje anoniminė statistinė informacija apie tokias bylas iš dalies nėra viešinama dėl duomenų apsaugą reglamentuojančių teisės aktų.

Nors neabejotinai labai svarbu apsaugoti teismo procese dalyvaujančių vaikų tapatybę, kartais būtų lengviau reaguoti į duomenų apsaugos problemas neviešinant visos šios informacijos, nei investuoti į priežiūrą ir išteklius anonimizuojant šią informaciją ir tik paskui ją viešinant. Ir vis dėlto toks apdairumas fiksuojant duomenis apie negalios ir sutrikimo tipą taip pat susijęs su sveikatos informacijos (kaip jautrių duomenų dėl duomenų apsaugos įstatymų) klasifikacija.

Būtent todėl svarbu investuoti pastangas į duomenų, svarbių žmogaus teisių stebėsenai, rinkimo sistemas, kurios apsaugotų konkrečių asmenų tapatybę ir privatumą. Šia prasme 2012 m. Europos Komisijos pateiktas pasiūlymas inicijuoti visą „paketą“ reformų Europos duomenų apsaugos sistemoje gali būti laikomas potencialia pagalba. Tokiu būdu stengiamasi modernizuoti ES teisinę sistemą siekiant asmens duomenų apsaugos: stiprinant konkrečių asmenų apsaugą ir gerinant šią sritį reglamentuojančių taisyklių aiškumą ir nuoseklumą. Į paketą įtrauktas Pasiūlymas dėl asmens apsaugos reglamento, nustatantis konkrečių asmenų apsaugą asmens duomenų tvarkymo ir laisvo tokių duomenų judėjimo srityje,⁵⁸ yra nauja išimtis asmeninių duomenų tvarkymo apribojimų atžvilgiu.⁵⁹

Numačius atitinkamus apsaugos reikalavimus, ši iniciatyva prireikus padėtų rinkti jautrius (įskaitant ir sveikatos) duomenis istorinių, statistinių ar mokslinių tyrimų tikslais. PTA pateikė siūlymą (remdamasi JTNTK 31 straipsniu), kad siekiant kovoti su daugialype diskriminacija į šią nuostatą būtų įtraukta ir diskriminacija negalios pagrindu.⁶⁰ Tokia pataisa būtų išties naudinga, ypač jei ją sustiprintų aiškiai suformuluotas raginimas kurti tinkamas duomenų rinkimo sistemas ir būtų pateiktos atitinkamos gairės. Toks raginimas ir gairės numatytos ET Veiksmų negalios srityje plane, raginančiame valstybes:

„Kurti statistines ir informacines neįgalumo politikos strategijas ir rengti standartus negalios socialinio ir žmogaus teisėmis pagrįsto modelio pagrindu, taip pat peržiūrėti esamų nacionalinių strategijų ir duomenų bazių efektyvumą.“⁶¹

Antras veiksnys, nors daugeliu atžvilgių labai naudingas, bet tyrėjų apibūdinamas kaip kliūtis svarbių duomenų rinkimui – ilgos ir sudėtingos tyrimo etikos procedūros. Tai ypač problemiška vykdant mokslinių tyrimų projektus, kurių empiriniams tyrimams užbaigti skiriama mažiau nei metai. PTA šiuo metu renka informaciją apie etikos procedūras, taikytinas vykdomiems empiriniams tyrimams apie vaikų dalyvavimą teisminiame procese ir jų patirtį įvairiose ES šalyse. Mokslininkams, tyrėjams ir galbūt finansuotojams būtų naudinga, jei šios procedūros atspindėtų informaciją apie vidutinę trukmę, per kurią atitinkamos institucijos išnagrinėja paraiškas ir suteikia ar nesuteikia leidimus, taip pat apie kitus veiksnius (tokius kaip patiriamos išlaidos ir biurokratijos lygis). Tokio pobūdžio informacija tikrai praverstų ir tyrimo projektus rengiantiems, ir finansuojantiems asmenims.

58 European Commission, Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation), 25 January 2012, COM(2012) 11 final.

59 Set out in Article 83.

60 Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights No. 2/2012 on the proposed data protection reform package, 1 October 2012, [Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūros siūlymas Nr. 2/2012 dėl duomenų apsaugos reformos rinkinio], prieiga internete: <http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-opinion-data-protection-oct-2012.pdf> (žiūrėta: 2014 gruodžio 15 d.), 5 p.

61 Recommendation Rec(2006)5 of the Committee of Ministers to Member States on the Council of Europe Action Plan to promote the rights and full participation of people with disabilities in society: improving the quality of life of people with disabilities in Europe 2006-2015, paragraph 3.14.2(i). [Ministrų komiteto Rekomendacija Rek(2006)5 valstybėms narėms dėl Europos Tarybos Veiksmų plano skaitinti žmonių, turinčių negalią, teises ir visapusišką dalyvavimą visuomenėje: žmonių, turinčių negalią, gyvenimo kokybės gerinimas Europoje 2006-2015 metais].

4.3 Rekomendacijos

K. Vyriausybės ir kitos įstaigos, pajėgios finansuoti atitinkamus tyrimus, ypač tose šalyse, kuriose šia tema buvo atlikta mažai nepriklausomų tyrimų, turėtų imtis priemonių, skatinančių ir remiančių svarbius nepriklausomus tyrimus. Į šiuos tyrimus reikėtų įtraukti ir kokybinius tyrimus, kurių tikslas – siekti, kad vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia dalyvavimo teismo procese istorijos taptų matomos. Svarbu, kad Europos Komisija, šiuo metu finansuojanti didelio masto tyrimus apie teismo procese dalyvaujančius vaikus, ir toliau juos remtų. Būtina užtikrinti, kad tinkami duomenys būtų toliau skaidomi ir kad vaikai su negalia taptų matomi naujai kuriamoje rodiklių sistemoje.

L. Komisija turėtų pateikti aiškias gaires atitinkamiems ES duomenų apsaugos teisės aktams ir informacijos, susijusios su sveikata ir negalia, tvarkymui žmogaus teisės stebėsenos tikslais.

M. PTA siūloma iniciatyva kaupti duomenis apie mokslinių tyrimų etikos įstaigas ES šalyse, įskaitant teismo procese dalyvaujančius vaikus, turėtų apimti informaciją apie vidutinę paraiškų nagrinėjimo trukmę, atitinkamų formų ar kitų procedūrų, kurias reikia atlikti, išlaidas, trukmę ir sudėtingumą. Tikėtina, kad tokia priemonė pabrėš ne tik tyrimų apie vaikus, bet ir tyrimų, kuriuose dalyvauja vaikai, įskaitant ir vaikus su negalia, svarbą.⁶²

⁶² Reference could be made to relevant resources such as Priscilla Alderson and Virginia Morrow, *The ethics of research with children and young people: a practical handbook* (London: Sage Publications, 2011). [Nuoroda į tokius svarbius šaltinius kaip „Vaikų ir jaunimo tyrimų etika: praktinis vadovas“, parengė Priscilla Alderson ir Virginia Morrow].

5. Išvados

Iš rengiamos publikacijai ataskaitos „Vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia teisė į teisingą teismą. Duomenų rinkimas ir sklaida. Išvadų sintezė“ galima daryti nerimą keliančią išvadą, kad šiuo metu trūksta duomenų apie vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia įtraukimą į teisinių santykių procesus ir jų padėtį. Be šių duomenų nėra galimybės tinkamai įvertinti rezultato rodiklių atliekant minėtų vaikų teisės į teisingą teismą stebėseną. Dėl jų nematomumo sukauptuose duomenyse visos teisingumo sistemos spragos, su kuriomis jie susiduria, tokios kaip marginalizacija, diskriminacija arba aplaidus požiūris į juos, taip pat tampa nematomomis.

Šioje ataskaitoje parodyta, kad nepaisant tarptautiniuose ir Europos standartuose aiškiai keliamo reikalavimo rinkti detalizuotus duomenis, vis dar, regis, trūksta sistemų, kurios suteiktų galimybę skaidyti su teisingumu susijusius duomenis apibendrintu vaikystės ir negalios pagrindu. ES lygmeniu įgyvendinamos svarbios iniciatyvos (ir teisėkūros, ir mokslinių tyrimų srityje), kurių tikslas – gauti ir teikti patikimus duomenis apie teisiniame procese dalyvaujančius vaikus. Vis dėlto tenka pripažinti, kad iki šiol iš esmės dar nepasinaudota galimybe užfiksuoti vaikų, turinčių įvairių sutrikimų ar negalią, patirtį. Atėjo laikas pripažinti šią vyraujančią tendenciją ir užkirsti jai kelią. Atkreipus deramą dėmesį į vaikus su negalia, jų patirtimi bus įmanoma pasinaudoti reformuojant politikos ir praktikos procesus. Siekiant šio tikslo visų pirma reikia kruopščiai išnagrinėti tokius svarbius klausimus kaip sutrikimų ir negalios klasifikacija, taip pat duomenų apsauga. Šiam procesui, į kurį būtina įtraukti ir žmonių su negalia organizacijas, neabejotinos naudos suteiktų tarptautiniu ir įvairių sektorių lygmenimis vykdomas dialogas.

Priedas.

Apibendrintos rekomendacijos

- A.** Naudojant tokias asmenų su negalia teisių stebėsenos sistemas kaip DOTCOM būtina teikti didesnę prioritetą teisei į teisingą teismą. Be to, sistemos, skirtos asmenų su negalia teisių stebėsenai, turėtų teikti duomenis, kiek įmanoma išskaidytus pagal amžių.
- B.** Į sistemas, kontroliuojančias vaikų teisę į teisingą teismą, turėtų būti įtraukti struktūros, proceso ir rezultato rodikliai, kurie ypač svarbūs vaikams su negalia.
- C.** Anoniminiai duomenys apie vaikų su negalia teisę į teisingą teismą turėtų būti reguliariai viešinami naudojant asmenims su negalia prieinamą formatą.
- D.** Teisingumo sistemos organizacijos turėtų sukurti informacines sistemas, kurios suteiktų galimybę įvesti ne tik vaiko asmeninius duomenis, bet ir informaciją apie negalią (ar sutrikimo tipą). Be to, šios sistemos turėtų padėti (sistemingai) įrašyti informaciją apie konkrečius vaikams su negalia būtinų tinkamų sąlygų sudarymo ir specialiosios pagalbos pobūdį. Tokias informacines sistemas reikėtų kurti vadovaujantis geriausiais vaiko interesais ir laikantis duomenų apsaugos reikalavimų.
- E.** Europos Komisijos gairės, kurios bus parengtos teisingumo srityje reglamentuojančioms direktyvoms, turėtų aiškiai nurodyti, kad pateikiami duomenys turi būti išskaidyti ne tik pagal amžių ir lytį, bet ir pagal negalią. Be to, šiose gairėse turėtų būti pateiktas reikalavimas sudaryti galimybę tolesniam tokių duomenų skaidymui atskleidžiant žmonių su įvairia negalia patiriamus skirtumus.
- F.** Būtina imtis pastangų (tarptautiniu, Europos ir nacionaliniu lygiais) parengti aiškias gaires dėl *plačių negalios (sutrikimų) kategorijų*, kurios tarnautų žmogaus teisių stebėsenos tikslams, taikymo; į šį procesą būtina visapusiškai įtraukti žmonių su negalia organizacijas.
- G.** Jei yra įrodymų, kad žmogaus gyvenimo galimybės akivaizdžiai apribotos dėl „paženklino“ negalia, valstybės turi imtis skubių veiksmų, kad būtų pašalinti šie apribojimai ir pakeisti atitinkamus įstatymus arba politiką. Tokie apribojimai yra diskriminacinio pobūdžio ir prieštarauja JTNTK nuostatomis (ypač 4 ir 5 straipsnio nuostatomis). Jie svarbūs renkant duomenis, nes apibūdina asmenis su negalia kaip patenkančius į nepalankių padėtį.
- H.** Gairės (parengtos Europos Komisijos⁶³ ir nacionalinių vyriausybinių įstaigų) dėl teisės akto, reglamentuojančių vaikų teises į teisingą teismą, turėtų pabrėžti įvertinimų nustatant tinkamų sąlygų suteikimo ir specialiosios pagalbos konkrečiam vaikui su negalia svarbą. Tik gavę tokią pagalbą, šie vaikai galės vienodomis teisėmis su įgaliais bendraamžiais dalyvauti teisiniame procese. Šiose gairėse turėtų būti nurodyta ir tai, kad minėtus vertinimus būtina atlikti kuo anksčiau, vos tik konkrečiam vaikui susidūrus su teisingumo sistema. Be to, jose turi būti paaiškinta, kaip šie vertinimai skiriasi nuo medicininių vertinimų ir pabrėžta atsižvelgimo į konkretaus vaiko nuomonę ir pageidavimus svarba.
- I.** Bet kurios naujos gairės (ir ES, ir nacionalinių institucijų) dėl informacijos, kurią būtina užfiksuoti įrašuose apie teisiniame procese dalyvaujančių vaikus, turi pabrėžti ir detalios informacijos apie konkrečiai negaliai pritaikytų sąlygų suteikimą.
- J.** Teisingumo sistemų atstovams reikėtų dėti pastangas, kad būtų sukurtos elektroninės priemonės ir sistemos, padedančios dalytis informacija apie tinkamų sąlygų suteikimą ir specialiąją pagalbą teismo procese dalyvaujantiems vaikams su negalia. Ši informacija ypač svarbi pagrindiniams specialistams, kurie susidurs su šiais vaikais daugiadisciplininiu pagrindu. Anglijos Nacionalinės sveikatos tarnybos rengiamas „Prieinamos informacijos standartas“ galėtų tapti vertingu pavyzdžiu, kaip tai reikėtų daryti.
- K.** Vyriausybės ir kitos įstaigos, pajėgios finansuoti atitinkamus tyrimus, ypač tose šalyse, kuriose šia tema buvo atlikta mažai nepriklausomų tyrimų, turėtų imtis priemonių, skatinančių ir remiančių svarbius nepriklausomus tyrimus. Į šiuos tyrimus reikėtų įtraukti ir kokybinius tyrimus, kurių tikslas – siekti, kad vaikų su psichikos sveikatos sutrikimais ar negalia dalyvavimo teismo procese istorijos taptų matomos. Svarbu, kad Europos Komisija, šiuo metu finansuojanti didelio masto tyrimus apie teismo procese dalyvaujančius vaikus, ir toliau juos remtų. Būtina užtikrinti, kad tinkami duomenys būtų toliau detalizuojami ir kad vaikai su negalia taptų matomais naujai rengiamoje rodiklių sistemoje.
- L.** Komisija turėtų pateikti aiškias gaires atitinkamiems ES duomenų apsaugos teisės aktams ir informacijos, susijusios su sveikata ir negalia, tvarkymui žmogaus teisių stebėsenos tikslais.

63 Building on the guidance provided in Recommendation 8 of the European Commission (DG Justice) guidance document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, 19 December 2013, Ref. Ares(2013)3763804, but more clearly differentiating assessments of adjustments and supports from medical assessments. [Remiamasi gairėmis, pateiktomis Europos Komisijos Teisingumo GD gairių dokumento 8 rekomendacijoje, susijusia su Direktyvos 2012/29/ES, kuri nustato būtiniausias nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartus, perkėlimu į nacionalinę teisę ir įgyvendinimu ir kuri pakeičia Tarybos pamatinį sprendimą 2001/220/JHA, 2013 gruodžio 19 d., Ref. Ares(2013)3763804 nuostatomis, bei dar akivaizdžiau diferencijuoja medicininiu įvertinimu pagrįstą tinkamų sąlygų sudarymo ir specialios pagalbos vertinimą]

M. PTA siūloma iniciatyva kaupti duomenis apie mokslinių tyrimų etikos įstaigas ES šalyse, įskaitant apie teismo procese dalyvaujančius vaikus, turėtų apimti informaciją apie vidutinę paraiškų nagrinėjimo trukmę, atitinkamų formų ar kitų procedūrų, kurias reikia atlikti, išlaidas, trukmę ir sudėtingumą. Tikėtina, kad tokia priemonė pabrėš ne tik tyrimų apie vaikus, bet ir tyrimų, kuriuose dalyvauja vaikai, įskaitant ir vaikus su negalia, svarbą.

Užrašai

Užrašai

